

SERVICIILE DE APROVIZIONARE CU APĂ ȘI CANALIZARE ÎN REGIUNEA DUNĂRII

NOTA DE ȚARĂ MOLDOVA

Situația în sector | mai 2015

PROVOCĂRILE CHEIE ÎN SECTORUL APROVIZIONĂRII CU APĂ ȘI CANALIZARE

- ▶ **Îmbunătățirea accesului la aprovizionare cu apă prin conducte și canalizare adecvată.** În zonele rurale, 1,5 milioane de locuitori nu dispun de acces la aprovizionare cu apă prin conducte și 1,8 milioane n-au acces la toalete cu jet de apă. Astfel, accesul la apă potabilă sigură și canalizare adecvată reprezintă niște provocări majore pentru sectorul aprovizionării cu apă din Moldova.
- ▶ **Finanțarea investițiilor pentru modernizarea infrastructurii sectorului aprovizionării cu apă și canalizare.** În decursul următorilor 15 ani, 705 milioane Euro vor fi necesare pentru realizarea obiectivelor din noua Strategie pentru sectorul aprovizionării cu apă. Astfel va fi necesar de înmulțit cu cinci volumul investițiilor curente.
- ▶ **Abordarea problemelor ce țin de accesibilitatea prețurilor pentru aprovizionarea cu apă și canalizare.** Accesibilitatea financiară a serviciilor de aprovizionare cu apă reprezintă o problemă pentru majoritatea populației Moldovei, cu o cotă medie a potențialelor cheltuieli pentru aprovizionarea cu apă și canalizare de circa 5%, ceea ce sporește preocupările privind fezabilitatea extinderii rețelelor utilitare pentru a cuprinde populația nedeservită. Viitoarele eforturi investiționale, care vor implica creșterea tarifelor, ar putea să exacerbeze problema accesibilității financiare pe viitor.

RESURSE SUPLIMENTARE

Privind serviciile de aprovizionare cu apă în Regiunea Dunării

- ▶ Un raport regional care analizează situația din sector în regiune, cât și notele detaliate pentru 15 țări adiționale, sunt disponibile pe SoS.danubis.org
- ▶ Date detaliate cu privire la performanța regiilor, dacă sunt disponibile, pot fi găsite pe www.danubis.org/eng/utility-database

Privind serviciile de aprovizionare cu apă în Moldova

Următoarele documente sunt recomandate pentru lectură ulterioară; aceste documente, cât și altele sunt disponibile pe www.danubis.org/eng/country-resources/moldova

- ▶ AMAC. 2015. *Asociația Moldova Apă - Canal*. Accesat în 2015. <http://www.amac.md>.
- ▶ Eptisa. 2012. *Programul de dezvoltare a utilităților de apă din Moldova: Strategia Republicii Moldova de alimentare cu apă și sanitație (al doilea proiect)*. București: Eptisa România SRL.
- ▶ KPC. 2013. *Evaluarea impactului schimbărilor climatice asupra surselor de aprovizionare cu apă și sistemelor de tratare a apelor uzate în Moldova și inventarierea măsurilor posibile de adaptare (Sarcina 1)*. Viena: Kommunalkredit Public consulting GmbH.

Mulțumiri. Lucrarea dată este produsul activității colaboratorilor Băncii Mondiale cu ajutorul unor contribuții externe. Constatările, interpretările și concluziile exprimate în documentul dat nu reflectă neapărat opiniile Băncii Mondiale, Consiliului BM al Directorilor Executivi sau a guvernelor pe care aceștia le reprezintă. Banca Mondială nu garantează acuratețea datelor incluse în documentul de față. Hotarele, culorile, denumirile și informația prezentată pe hărțile utilizate în documentul dat nu implică nici-o apreciere din partea Băncii Mondiale cu privire la statutul legal a oricărui teritoriu sau avizarea și acceptarea unor astfel de hotare.

Nota în cauză a fost pregătită de Maria Salvetti, consultant, în baza datelor colectate de Evghenii Caraus, consultant local. Lucrarea dată face parte din revizuirea regională a situației în sector realizată de David Michaud, Banca Mondială, sub egida Programului Apele Dunării finanțat de Ministerul Finanțelor din Austria, căruii mulțumiri sunt aduse pentru suportul acordat. Autorii vor saluta orice comentarii care sunt binevenite în adresa lui David Michaud (dmichaud@worldbank.org).

Drepturi și permisiuni. Materialul din lucrarea dată este protejat de drepturile autorului. Deoarece Banca Mondială încurajează diseminarea cunoștințelor de care dispune, lucrarea dată poate fi reprodușă în întregime sau parțial, în scopuri ne-comerciale și cu referință deplină la sursă. Toate întrebările cu privire la drepturi și licențe, inclusiv drepturile subsidiare, urmează să fie adresate Oficiului Editorului, Banca Mondială, Strada 1818 H, NW, Washington, DC 20433, SUA; fax: 202-522-2422; e-mail: pubrights@worldbank.org.

INSTANTANEU P/D APA

Sursele tuturor cifrelor prezentate în acest instantaneu sunt menționate pe deplin pe pagina țării vizate; descrierea completă a metodologiei este oferită în Raportul Regional privind situația în sector, pe SoS.danubis.org.

	Valoare	An	Media p/u Dunăre	Cel mai bine p/u Dunăre
Contextul pentru Servicii				
PIB per capita, PPP [\$/ internațional curent]	4,669	2013	16,902	n.a.
Populația [M. loc.]	3.559	2013	8.451	n.a.
Rata sărăciei [2.50\$ pe zi [PPP] [% din pop]]	7.07	2011	1.65	n.a.
Unități APL [primării]	981	2011	1,987	n.a.
Pentru care, dimensiunea medie [loc]	3,628	2013	4,253	n.a.
Disponibilitate totală de apă regenerabilă [m ³ /cap/an]	3315	2008-2012	7,070	n.a.

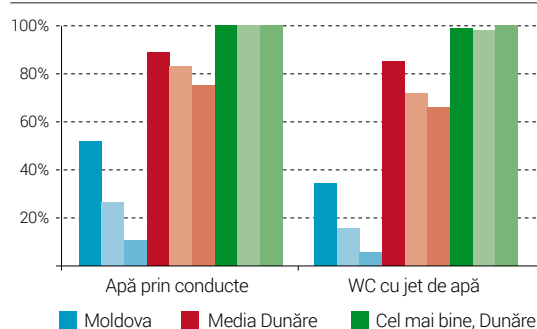
Organizarea serviciilor				
Nr. furnizorilor oficiali de servicii de aproviz. cu apă	52	2012	661	n.a.
Nr. mediu de pop. deservită	29,430	2013	9,496	n.a.
Legea privind serviciile de apă?	Da			
Un singur minister de resort?	Nu			
Agencie de reglementare?	Da [ANRE]			
Indicatorii de performanță ai utilității sunt publici?	Da [www.amac.md]			
Reforme majore în derulare?	Etapa de pregătire a unui regionalizării			

Acces la servicii				
Acces la conducte cu apă (%)	51	2010	83	100
Acces la WC cu jet de apă (%)	35	2010	79	99

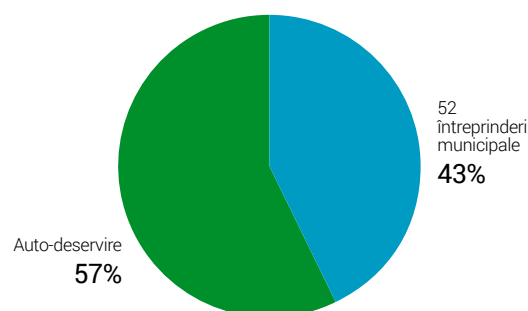
Performanța serviciilor				
Continuitatea serviciului [ore/zi]	21	2012	20	24
Apă non-profit [m ³ /km/d]	25.5	2013	35	5
Indicele performanței utilității [IPU]	58	n.a.	69	94

Finanțarea serviciilor				
Acoperirea costului de operare	0.99	2012	0.96	1.49
Tarif mediu rezidențial [€/m ³]	0.85	2012	1.32	n.a.
Cota cheltuielilor potențiale p/u EAU peste venitul mediu [%]	4.5	2010	2.6	n.a.
Investițiile medii anuale [€/cap/an]	2	n.a.	23	n.a.

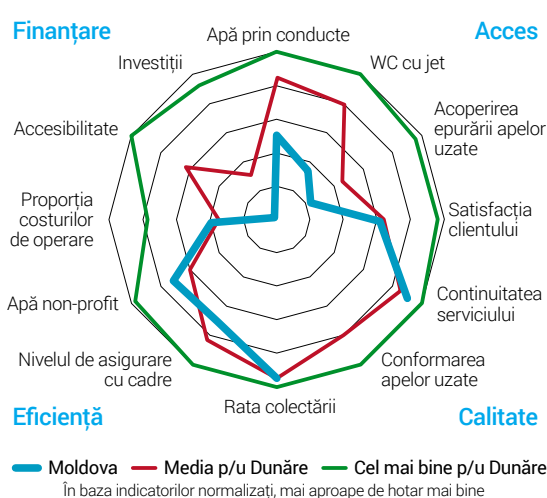
Acces la servicii:
media, segmentul 40% de jos și cei săraci

Structura sectorului

Evaluarea durabilității

Evaluarea sustenabilității sectorului	valoare	Media Dunăre	Cel mai bine Dunăre
	50	64	96

CONTEXT PENTRU SERVICII

Indicator	Anul	Sursa	Valoarea	Media non-UE	Media Dunăre	Cel mai bine Dunăre
Situația socio-economică						
Populația [M. locuitori]	2013	BM 2015	3.559	24.524	8.451	n.a.
Creșterea populației [rate compusă a creșterii 1990–2013] [%]	1990–2013	BM 2015	-0.16	-0.54	-0.37	n.a.
Cota populației urbane [%]	2013	BM 2015	45	67	63	n.a.
PIB per capita, PPP [\$ internațional curent]	2013	BM 2015	4,669	8,489	16,902	n.a.
Rat sărăciei [2,50\$ pe zi [PPP] [% din pop]]	2011	BM 2015	7.07	0.64	1.65	n.a.
Organizarea administrativă						
Nr. de unități APL [primării]	2011	FMI 2012	981	6,303	1,987	n.a.
Dimensiunea medie UTA [locuitori]	2013	Cal. autorului	3,628	3,891	4,253	n.a.
Resurse de apă						
Disponibilitatea totală de apă regenerabilă [m ³ /cap/year]	2008–2012	FAO Aquastat 2015	3,315	9,156	7,070	n.a.
Extragerea anuală de apă dulce, pe intern [% din extrageri totale]	2013	BM 2015	14	20	26	n.a.
Cota apei de suprafață drept sursă de apă pot. [%]	2014	ICPDR 2015	33	27	31	n.a.

Economia. Moldova, economia căreia se bazează enorm pe agricultură, este una din cele mai sărace țări în Europa.

Moldova este o țară mică (33,843 km²) localizată în Europa de Sud-Est între România și Ucraina. Agricultură, inclusiv procesarea agricolă, reprezintă circa 30% din PIB-ul Moldovei și 40% din rata ocupării din țară, precum și 60% din totalul exporturilor. Moldova este o societate predominant rurală; 55% din cele 3.56 milioane de populație locuiesc în zona rurală și 45% în zona urbană. 20% din populație locuiesc în Chișinău, capitala țării (BNS 2013). Înregistrând un PIB per capita de 4,669 US\$ (PPP), Moldova este cea mai săracă țară în Europa (Banca Mondială 2015). Sărăcia este mai gravă în zonele rurale, în special în rândul minorității rome, care reprezintă 0,4% din populație (PNUD Moldova 2007). Relațiile între Moldova și UE este conturată de Politica Europeană de Vecinătate; cele două entități semnând un Acord de Asocierie în 2014.

Guvernarea. Republica Moldova este o democrație reprezentativă parlamentară unitară. Țara este divizată în 32 de raioane și numără 982 de localități încorporate (5 municipalități, 61 orașe și 916 comune) (BNS 2014). Adicional, circa 699 de sate, care sunt prea mici pentru a dispune de propria administrație, sunt anexate orașelor sau comunelor din apropiere (BNS 2013). Acordarea serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare este descentralizată la nivel de APL, conform Legii serviciilor publice de gospodărire comunală (2002) (PRM 2002). Totuși, la moment se înregistrează tendința spre dezvoltarea operatorilor regionali care să ofere servicii la nivel de raion.

Resurse de apă. Moldova se confruntă cu probleme importante ce țin de calitatea atât a apelor de suprafață, cât și celor subterane, o situație care poate fi înrăutățită de schimbările climatice. Bazinul Râului Nistru și afluenții acestuia acoperă circa 67% din teritoriul țării, iar Bazinul Râului Prut – aproximativ 24% (Mediu 2009). Calitatea apei în ambele râuri s-a îmbunătățit odată cu colapsul Uniunii Sovietice și încetinirea activității economice. Însă, deși calitatea apei este relativ stabilă, totuși aceasta se deteriorează în aval din cauza evacuărilor din partea industriilor și gospodăriilor casnice. Majoritatea râurilor interne sunt foarte poluate și conțin volume mari de minerale, care duc la calitate inadecvată pentru utilizare drept apă potabilă. Alte ape de suprafață includ lacurile și iazurile artificiale și cele naturale, cu o tendință de nivele sporite de salinizare și mineralizare, care deseori duc la eutrofizare. Un management mai intens al apelor transfrontaliere este necesar pentru Moldova, Transnistria și Ucraina întru coordonarea conservării resurselor de apă și controlul poluării apei. Peste 90% din fântânile din Moldova înregistrează unu sau mai multe componente chimice care depășesc standardele naționale pentru apa potabilă, inclusiv durezza apei (90%), totalul de substanțe solide dizolvate (65%), nitrați (55%), sulfati (55%), seleniu (40%), fluor (15%) și clor (10%). Peste 80% din fântâni înregistrează nivele pozitive și concentrații mari de E. Coli (OECD 2007).

În 2013, UE a finanțat un studiu privind impactul schimbărilor climatice asupra surselor și serviciilor de aprovizionare cu apă în Moldova. Inundațiile și secetele au fost identificate drept riscuri majore pentru serviciile de alimentare cu apă și sanitație, precum și alte hazarduri ce țin de climă și apă, cum ar fi furtunile, temperaturi extreme pe timp de iarnă și alunecările de teren. Impactul imediat al inundațiilor asupra infrastructurii apei ține de curenții de apă sporțiți la nivelul facilităților de captare a apei, ceea ce necesită protecție fizică adecvată, precum și inundarea stațiilor de pompare și/sau epurare a apei localizate în apropierea râurilor sau în zonele expuse. Secetele mai au și impact asupra calității apei, deoarece acestea rezultă în diluarea mai redusă a nivelului total de poluare, în special în râurile Prut și Nistru (KPC 2013).

Sursele de aprovizionare cu apă. Apa de suprafață este principala sursă de aprovizionare cu apă potabilă a localităților urbane, iar ape subterană este principala sursă pentru localitățile rurale. La moment, 65% - 70% din volumul total de apă este utilizat pentru încălzirea și răcirea industrială, cât și pentru producerea energiei hidroelectrice, 15% - 20% pentru scopuri menajere și drept apă potabilă, 5% - 10% pentru irigare (PNUD 2009). Toate râurile interne sunt sezoniere, secând în lunile de vară și înregistrând un nivel înalt de mineralizare și poluare, ceea ce le redă nepotrivite drept surse convenționale de apă potabilă. Apele subterane reprezintă principala sursă de apă – materie primă pentru producerea apei potabile în Moldova, aprovizionând 100% din populația rurală, 30% din populația urbană și 65% din populația totală a țării (Mediu 2009). Apele de suprafață sunt utilizate pentru aprovizionarea cu apă în 70% din zonele urbane. Degradarea continuă a calității apei potabile este cauzată de sporirea numărului de șeptel crescut în gospodăriile casnice, depozitarea și stocarea deșeurilor agricole și celor municipale, precum și infiltrarea apelor poluate.

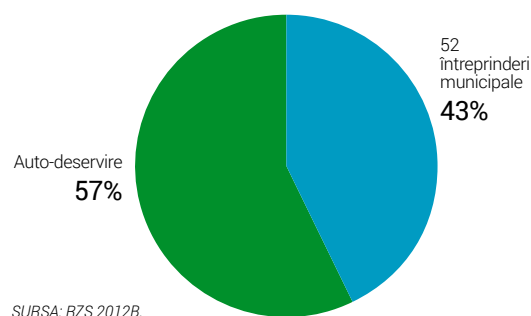
ORGANIZAREA SERVICIILOR

Indicator	Anul	Sursa	Valoarea	Media non-UE	Media Dunăre	Cel mai bine Dunăre
Nr. furnizorilor oficiali de servicii de aprov. cu apă	2012	AMAC 2015	52	824	661	n.a.
Populația media deservită [locuitori]	2013	Cal. autorului	29,430	18,882	9,496	n.a.
Tipul dominant al prestatorului de servicii	Societăți pe acțiuni pentru aprovizionare cu apă și canalizare					
Domeniul de acoperire a serviciilor	Aprovizionare cu apă și/sau canalizare					
Proprietate	De stat					
Acoperire geografică	Municipală					
Lege privind serviciile de aprovizionare cu apă?	Da					
Un singur minister de resort?	Nu					
Agenție de reglementare?	Da [ANRE]					
Indicatori de performanță ai utilității sunt publici?	Da [www.amac.md]					
Asociație națională a utilităților?	Da [AMAC pentru apă și ape uzate cu acoperire limitată]					
Participarea sectorului privat	Nu					

Prestarea serviciului. Utilitățile municipale sunt responsabile de aprovizionarea cu apă. La moment, 52 de operatori municipali oferă servicii de aprovizionare cu apă și canalizare pentru 43% din populație, mai cu seamă localizată în zonele urbane. Restul populației se bizuie pe auto-deservire (Figura 1).

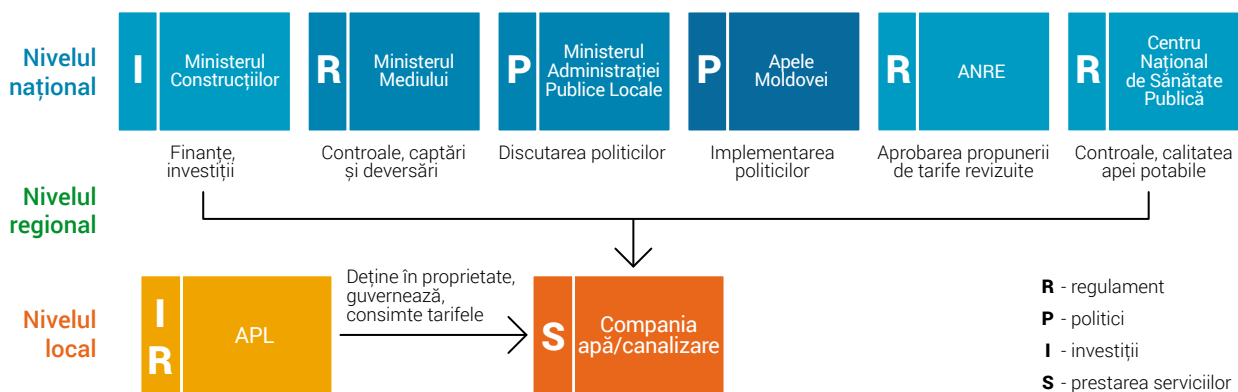
Instituții sectoriale și de elaborare a politicilor. Câteva ministere reglementează sectorul apei. Cadrul instituțional național în sectorul apei este divizat între 3 ministere și 1 agenție, fără un minister de resort clar și unele responsabilități în suprapunere (Figura 2):

FIGURA 1: TIPURILE FURNIZORILOR SERVICIILOR DE APROVIZIONARE CU APĂ ȘI COTELE PE PIAȚĂ

- ▶ *Ministerul Mediului*, care este responsabil de elaborarea cadrului de reglementare pentru protecția mediului, inclusiv a resurselor de apă, sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare. *Inspectoratul Ecologic de Stat*, care este subordonat *Ministerului Mediului*, și este responsabil de controlul și monitorizarea calității apei. Acesta emite autorizații și colectează impozitul pentru captarea apei din partea operatorilor și industriilor (Mediu 2014a).
- ▶ *Agenția "Apele Moldovei"*, care este o subdiviziune a *Ministerului Mediului* și este responsabilă de implementarea politicii privind serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare în zonele rurale și urbane (Apele Moldovei 2015).
- ▶ *Ministerul Administrației Publice Locale*, care este responsabil de politica și planificarea în sectorul apei și canalizării (Guv. MD 2014).
- ▶ *Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor*, care este responsabil de implementarea politicii de dezvoltare regională. Trei *Agenții de Dezvoltare Regională* create în 2010 sunt instituțiile cheie responsabile de coordonarea și planificarea proiectelor investiționale (MDRC 2015).
- ▶ *Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE)*, care este responsabilă de revizuirea tarifelor la apă. ANRE este gestionat de un Consiliu de Administrație cu 5 directori numiți pentru o perioadă de 6 ani. Unul din acești directori este ales de Parlament drept Director General al Consiliului de Administrație (ANRE 2014).
- ▶ *Centrul Național de Sănătate Publică*, care este responsabil de monitorizarea calității apei potabile și calitatea efluenților de ape uzate (CNSP 2014).

FIGURA 2: ORGANIZAREA SECTORULUI SERVICIILOR DE APROVIZIONARE CU APĂ

SURSA: ELABORAREA AUTORILOR

Capacități și instruire. Îmbunătățirea instruirii și capacităților personalului utilității de aprovizionare cu apă reprezintă elementul cheie pentru sporirea managementului și performanței utilității. Sectorul apei din Moldova suferă de lipsa colaboratorilor specializați cu experiență în gestionarea infrastructurii apei și implementarea proiectelor investiționale. Reprezentanții municipali numesc în funcțiile de management ale utilității colaboratori fără calificări sau competențe specifice. Personalul din sectorul apei tehnice nu beneficiază de instruire. Asociația Moldova Apă -Canal (AMAC), creată în 2000, dispune de acoperire limitată pe teritoriul Moldovei și capacități limitate pentru promovarea cunoștințelor și celor mai bune practici. Trebuie să fie create stimulente pentru a încuraja performanța sectorului drept un element cheie al guvernării utilității.

Reglementare economică. Tarifele sunt reglementate prin intermediul metodologiei venitului plafonat. Sectorul apei din Moldova este reglementat de ANRE, un reglementator multisectorial creat conform Legii serviciilor publice de gospodărire comunală din 2002, care a primit în 2014 responsabilitatea de a supraveghea sectorul serviciilor de apă. Tarifele sunt revizuite la cererea utilităților, care prezintă propuneri de tarife noi autorităților locale. Propunerea tarifului nou este revizuită de ANRE conform metodologiei venitului plafonat elaborate în 2004 pentru calcularea tarifului pentru aprovizionarea cu apă, canalizare, și epurarea apelor uzate.

Reformele în derulare sau planificate. Accesul la apă potabilă sigură și canalizare adecvată este printre principalele scopuri ale noii Strategii în domeniul apei. În contextul ratificării Acordului de Asociere semnat între Moldova și UE, guvernul a adoptat o nouă Strategie de alimentare cu apă și sanitație pentru anii 2014–2028. Strategia stabilește țintele pentru extinderea și reabilitarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare, precum și obiectivele pentru oferirea de informații și cadrul de guvernare în domeniul apei, scopul pe termen lung fiind cel de regionalizare a utilităților de apă. Principalul scop al noii Strategii pe termen scurt este cel de a asigura, în mod etapizat, accesul la apă potabilă sigură, precum și la sanitație adecvată în toate localitățile din țară.

ACCESUL LA SERVICII

Indicator	Anul	Sursa	Valoarea	Media non-UE	Media Dunăre	Cel mai bine Dunăre
Aprovizionarea cu apă						
Aprovizionare prin conducte – media [%]	2010	Cal. autorilor	51	71	83	100
Aprovizionare prin conducte, 40% de jos [%]	2010	Cal. autorilor	27	61	76	100
Aproviz. prin conducte – sub 2,50 \$/zi [PPP] [%]	2010	Cal. autorilor	10	39	61	100
Incl. din aprovizionare publică – media [%]	2010	BNS 2010	43	63	74	99
Sanitația și canalizare						
WC cu jet de apă – media [%]	2010	Cal. autorilor	35	69	79	99
WC cu jet de apă – 40% de jos	2010	Cal. autorilor	15	60	70	98
WC cu jet de apă – sub 2,50 \$/zi [PPP] [%]	2010	Cal. autorilor	5	38	54	100
Incl. cu canalizare – media [%]	2012	IBNet 2015	38	70	66	94
Epurarea apelor uzate						
Conectate la stațiile de epurare a apei uzate [%]	2013	IBNet 2015	24	36	45	95

Acoperirea serviciului. Sunt disparități serioase în accesarea serviciului între zona rurală și urbană. 51% din populație dispune de acces la aprovizionarea cu apă prin conducte și 43% la aprovizionare publică cu apă (Figura 3) (BNS 2010). Totuși, sunt diferențe semnificative de acoperire între zonele rurale și urbane. Dacă în orașe acoperirea aprovizionării cu apă prin conducte este de 87%, în localitățile rurale acest indicator scade până la 25% (BNS 2010). În zonele urbane, 50% din populație este conectată la sistemul colectiv de canalizare, cu rate de la 30% până peste 80% în Chișinău (Eptisa 2012). Doar 5% din populația rurală este conectată la sisteme de colectare a apelor uzate, și apele uzate rurale nu sunt supuse epurării (Eptisa 2012). 11% din locuitorii satelor utilizează soluții neîmbunătățite de sanitație, cauzând riscuri majore pentru sănătate și poluarea mediului (OMS/UNICEF 2015).

Disponibilitatea datelor în Moldova

Datele cu privire la utilitățile urbane sunt disponibile. Drept membri ai AMAC, majoritatea utilităților urbane de apă fac schimb regulat de informații funcționale și financiare. Aproape că nu sunt disponibile date cu privire la acoperirea serviciului sau informații operaționale pentru sectorul rural de apă, iar calitatea puținelor de date care există variază considerabil. Utilitățile de apă echipate cu debitmetre și contoarele de apă ale gospodăriilor oferă date corecte privind producerea și consumul de apă, precum și privind apa non-profit. Fiabilitatea datelor utilităților care utilizează contorizare și dispozitive învechite de măsurare este redusă.

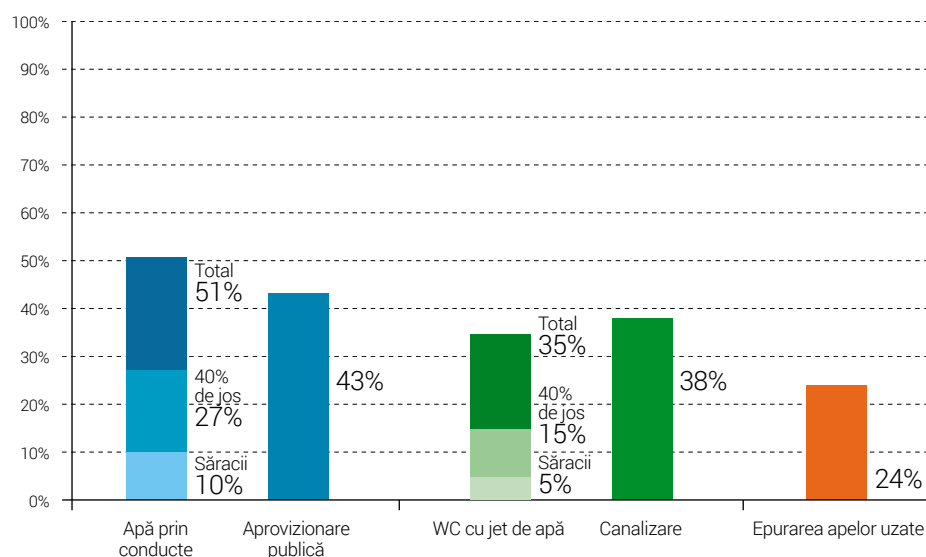

FIGURA 3: ACCESUL LA APĂ ȘI SANITAȚIE: POPULAȚIA TOTALĂ, 40% DE JOS ȘI CEI SĂRACI

SURSA: CALCULELE AUTORILOR, BNS 2010 ȘI IBNET 2015.

Echitatea accesului la servicii. Accesul la facilitățile de aprovizionare cu apă și canalizare este foarte redus în gospodăriile romilor și pentru cel mai sărac segment al populației. Doar 27% din segmentul de 40% al celor săraci dispune de acces la apă aprovizionată prin conducte și 15% la WC-uri cu jeturi de apă (BNS 2010). Doar 10% din cota cea mai săracă a populației—cei care trăiesc cu mai puțin de 2,50\$ pe zi—dispun de acces la apă aprovizionată prin conducte și 5% - la WC-uri cu jet de apă (BNS 2010). Conform unui raport al PNUD din 2007, nivelul de privare în rândul gospodăriilor romilor este mult mai mare decât pentru restul populației. O treime din gospodăriile romilor locuiesc în locuințe nesigure și peste 80% nu beneficiază de principalele condiții de trai, cum ar fi aprovizionarea cu apă potabilă și canalizare (PNUD Moldova 2007).

Infrastructura serviciilor. Infrastructura de aprovizionare cu apă se deteriorează, însă sunt depuse eforturi pentru a opri acest proces de deteriorare. Sectorul aprovizionării cu apă în Moldova funcționează în baza unei infrastructuri învechite. Echipamentul este în condiție proastă și dispune de capacitate limitată. În 2009 existau 644 de sisteme de aprovizionare cu apă, din care doar 562 erau operaționale. Până-n 2012, situația s-a îmbunătățit, cu 677 de sisteme operaționale de aprovizionare cu apă din 742. Totuși, 83% din 271 de stații de pompare sunt în stare nesatisfăcătoare. Sunt 158 sisteme de epurare a apelor uzate din care 110 sunt operaționale. Rețeaua de distribuție a apei și canalizării este de 8,994 km, din care 3,725 km sunt într-o stare proastă (Mediu 2014a și AMAC 2015).

Valoare	Valoare		Anul	Sursa
	Apa	Ape uzate		
Nr. stațiilor de epurare	742	124	2014	AMAC 2015
Lungimea rețelei [km]	4,325	2,155	2014	AMAC 2015
Nr. mediu de conectări per km de rețea	93	—	2014	Estimarea expertului

PERFORMANȚA SERVICIILOR

Calitatea serviciului

Indicator	Anul	Sursa	Valoare	Media non-UE	Media Dunăre	Cel mai bine Dunare
Consumul rezidențial de apă [litri/capita/zi]	2012	AMAC 2015	126	116	122	n.a.
Continuitatea aprovizionării cu apă [ore/zi]	2012	IBNet 2015	21	17	20	24
Calitatea apei potabile [% de mostre cu conformitate deplină]	2014	Mediu 2014b	86	86	93	99.9
Calitatea apei uzate epurate [% de mostre cu conformitate deplină BOD5]	—	—	—	n.a.	79	100
Blocaje ale canalizării [nr/km/an]	2013	IBNet 2015	12.1	12.1	5.0	0.2
Satisfacția clientului [% de populație satisfăcută de servicii]	2013	Gallup 2013	61	44	63	95

Calitatea serviciului. Deși calitatea serviciilor s-a îmbunătățit, calitatea apei potabile rămâne a fi o prioritate pentru sănătatea publică. Continuitatea serviciului de aprovizionare cu apă aproape s-a dublat în ultimul deceniu până la 21,3 ore pe zi în 2012 (Figura 4) (IBNet 2015 în baza unui eșantion de 41 utilități de apă). Totuși, calitatea apei potabile rămâne a fi o problemă majoră în Moldova; 10% - 14% din mostre nu se conformează cerințelor microbiologice (Mediu 2014b). Circa 22% - 25% din bolile diareice, 15% -20% din hepatitele A, și 100% din fluoroze sunt cauzate de calitatea proastă a apei potabile (Mediu 2014b). Situația dată este agravată de lipsa de laboratoare adecvate care să testeze în mod regulat calitatea apei din robinet.

Satisfacția clientului. Nivelul de satisfacție al populației față de serviciile acordate în țară este redus, de 61%. Numărul dat este mai mic decât cel înregistrat în majoritatea țărilor din regiune (Gallup 2013).

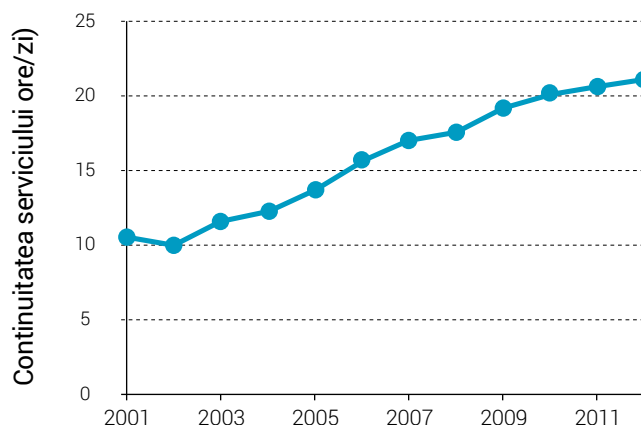

FIGURA 4: EVOLUȚIA CONTINUITĂȚII APROVIZIONĂRII CU APĂ PENTRU UN EȘANTION DE 41 DE UTILITĂȚI

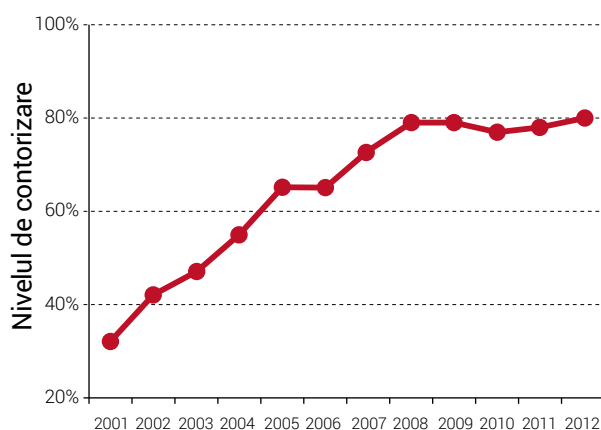
SURSA: IBNET 2015.

Eficiența serviciilor

Indicator	Anul	Sursa	Valoare	Media non-UE	Media Dunăre	Cel mai bine Dunăre
Apa non-profit [%]	2013	IBNet 2015	41	31	35	16
Apa non-profit [$m^3/km/zi$]	2013	IBNet 2015	25.5	59	35	5
Productivitatea personalului [apă și ape uzate] [nr. de angajați /1,000 conexiuni]	2012	AMAC 2015	13.3	13.3	9.6	2.0
Productivitatea personalului [apă și ape uzate] [nr. de angajați /1,000 populație deservită]	2013	IBNet 2015	2.2	2.0	1.7	0.4
Rata de recuperare a facturilor [numerar/facturat] [%]	2012	AMAC 2015	92	98	98	116
Nivelul de contorizare [conex. contorizate/conex.] [%]	2012	IBNet 2015	80	70	84	100
Indicele de performanță al utilității de apă [IPUA]	n.a.	Calcul. autor.	58	59	69	94

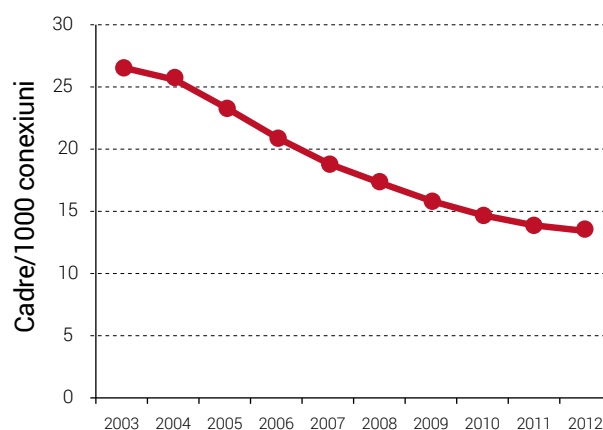
Eficiența generală. Utilitățile de apă își sporesc în mod constant eficiența, dar mai este loc de mai bine. Asigurarea în surplus cu cadre este o problemă persistentă în utilitățile de apă din Moldova, conform statisticii AMAC, care includ date din partea regiilor-membre. Cu o medie de 13,3 colaboratori per 1,000 conexiuni în 2012, productivitatea personalului rămâne a fi redusă în comparație cu cele mai bune practici internaționale de 1 - 2 colaboratori per 1,000 conexiuni (AMAC 2015). Nivelul de contorizare a clienților este mare, de 80% în 2012 (IBNet 2015), ca și rata de colectare a plăților facturate, care a înregistrat în același an 92% (AMAC 2015). Ordinea dată de idei demonstrează o capacitate de recuperare a plăților facturate și de generare a veniturilor pentru servicii. Totuși, majoritatea operatorilor

FIGURA 5: EVOLUȚIA NIVELULUI DE CONTORIZARE

SURSA: IBNET 2015.

FIGURA 6: EVOLUȚIA ASIGURĂRII CU CADRE

de aprovizionare cu apă au parte de o spirală negativă de sporire a costurilor pentru aprovizionarea cu apă și canalizare, deteriorarea mijloacelor fixe, cheltuieli insuficiente pentru tehnologii și echipamente eficiente, costuri mari per unitate de electricitate și nivel înalt de apă non-profit (41% în 2012) (IBNet 2015). Eficiența variază considerabil între utilități, înregistrând contraste importante între utilitatea cu o performanță bună din Chișinău și restul utilităților urbane, care sunt mult mai puțin eficiente și starea cărora se deteriorează.

Tendințe recente. Serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare s-au bucurat de un nivel sporit de eficiență în ultimul deceniu și tendința dată trebuie să continue. Deși serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare funcționează la o capacitate operațională și financiară limitată, acestea au reușit să-și sporească semnificativ eficiența în ultimul deceniu. Din 2001 până-n 2012, nivelul de contorizare a sporit de 2,5 ori (Figura 5) (IBNet 2015). O astfel de evoluție parte să fie încurajat un consum rațional din partea clienților, deoarece consumul de apă s-a redus cu 40% în aceeași perioadă de timp (AMAC 2015). Supra-asigurarea cu cadre s-a redus treptat din 2003, de la 23,6 până la 13,3 colaboratori per 1,000 conexiuni (Figura 6) (AMAC 2015). Această sporire în productivitate, derivând parțial din metodologia venitului plafonat pentru stabilirea tarifelor, a redus povara cheltuielilor pentru personal în cheltuielile generale de operare, totuși supra-asigurarea cu cadre necesită a fi redusă în continuare. Nivelul apei non-profit a rămas stabil în ultimii 10 ani, ne-demonstrând careva îmbunătățiri în menținerea sau substituirea rețelei. Este clar faptul că domeniul dat necesită în continuare îmbunătățiri ce țin de eficiență (IBNet 2015).

FINANȚAREA SERVICIILOR

Finanțarea sectorului

Indicator	Anul	Sursa	Valoare	Media non-UE	Media Dunăre	Cel mai bine Dunare
Surse de finanțare						
Finanțarea totală a sectorului [€/capita/an]	Calcul. autorului		17	21	62	n.a.
Finanțarea totală a sectorului [cotă din PIB] [%]	Calcul. autorului		0.50	0.35	0.45	n.a.
% costului serviciului finanțat din tarife	Calcul. autorului		86	65	67	n.a.
% costului serviciului finanțat din impozite	Calcul. autorului		5	30	13	n.a.
% costului serviciului finanțat din transferuri	Calcul. autorului		9	5	20	n.a.
Cheltuielile serviciului						
Investiții anuale medii [cota din finanțarea totală a sectorului] [%]	Calcul. autorului		13	14	38	n.a.
Investiții anuale medii [€/capita/an]	Calcul. autorului		2	3	23	n.a.
Investiții estimate necesare pentru realizarea țintelor [€/capita/an]	2013-2017	Eptisa 2012	11	15	43	n.a.
Din care, cota gestionării apelor uzate [%]	Calcul. autorului		67	42	61	n.a.

Finanțarea totală a sectorului. Tarifele sunt principala sursă de finanțare, acoperind costurile operaționale și cele de întreținere. Totuși, deoarece tarifele sunt menținute la un nivel redus, acestea permit doar o exploatare și întreținere minimă. Pentru a finanța investițiile, veniturile colectate de utilități sunt augmentate de subvențiile venite din bugetul național și cel local, precum și unele granturi și împrumuturi internaționale (Figura 7).

Principalele surse de finanțare a utilităților de apă și canalizare sunt expuse în Figura 8, utilizând metodologia celor trei T a OCDE (tarife, transferuri și taxe).

Necesitățile de investiții. O sporire semnificativă a investițiilor este planificată pentru următorii 15 ani. În cadrul noii Strategii pentru sectorul apei, necesitățile de investiții au fost evaluate pentru următorii 15 ani. Acestea reprezintă

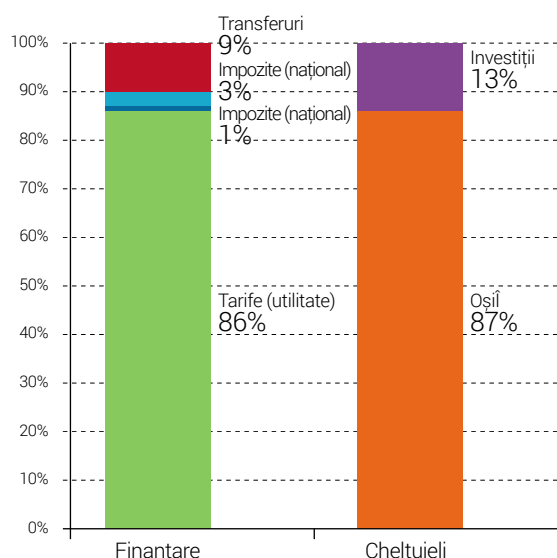
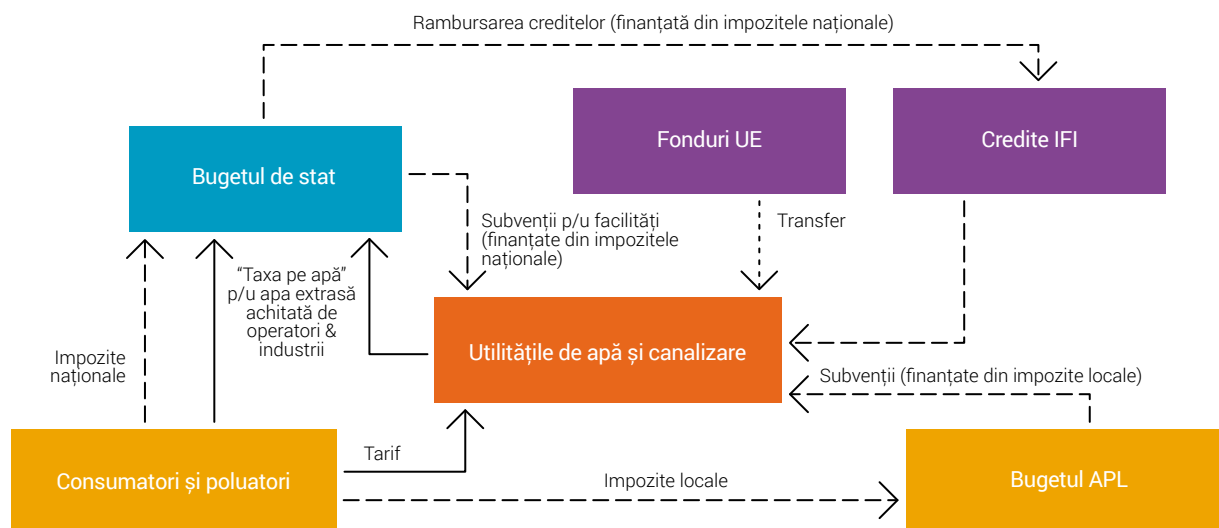

FIGURA 7: FINANȚAREA TOTALĂ A SECTORULUI APEI, 2012

SURSA: CALCULELE AUTORULUI.

circa 705 milioane €, din care 194 milioane € urmează să fie investite în următorii cinci ani (2014–2018), sau 11€/capita/an. Conform documentelor de suport a noii Strategii, ordinea dată de idei urmează să fie atinsă printr-o sporire medie anuală de 5% pentru granturile consolidate din bugetele naționale și locale, presupunând o contribuție stabilă din sursele de finanțare externă (19 milioane € - 21 milioane €/an). Printre alte obiective, aceste investiții își propun drept scop să extindă rețelele de aprovizionare cu apă și canalizare, să sporească numărul de utilizatori conectați la utilitățile publice de aprovizionare cu apă și canalizare și să construiască stații de tratare a apei și epurare a apelor uzate (Eptisa 2012).

FIGURA 8: PRINCIPALELE SURSE DE FINANȚARE A SERVICIILOR DE APROVIZIONARE CU APĂ ȘI CANALIZARE

SURSA: CALCULELE AUTORULUI

Investiții. Nivelul curent de investiții este prea redus pentru a satisface necesitățile sectorului apei. Pe parcursul anilor 2009–2013, 12 milioane € au fost investite anual în sectorul apei din Moldova, ceea ce reprezintă o contribuție foarte redusă de doar 2€/capita/an (AMAC 2015). Suma dată reprezintă doar 0,02% din PIB nominal în comparație cu 1,2% - 6% recomandate de OCDE pentru țările cu venituri mici (OCDE 2011). Doar două treimi din investiții au fost finanțate de donatorii internaționali și o treime de bugetele naționale și locale. Granturile naționale sunt alocate în baza principiului "primul venit primul deservit", fără vreo strategie rațională de planificare pe termen lung sau careva cerințe privind evaluarea economică și tehnică a proiectelor.

Recuperarea costurilor și accesibilitatea financiară

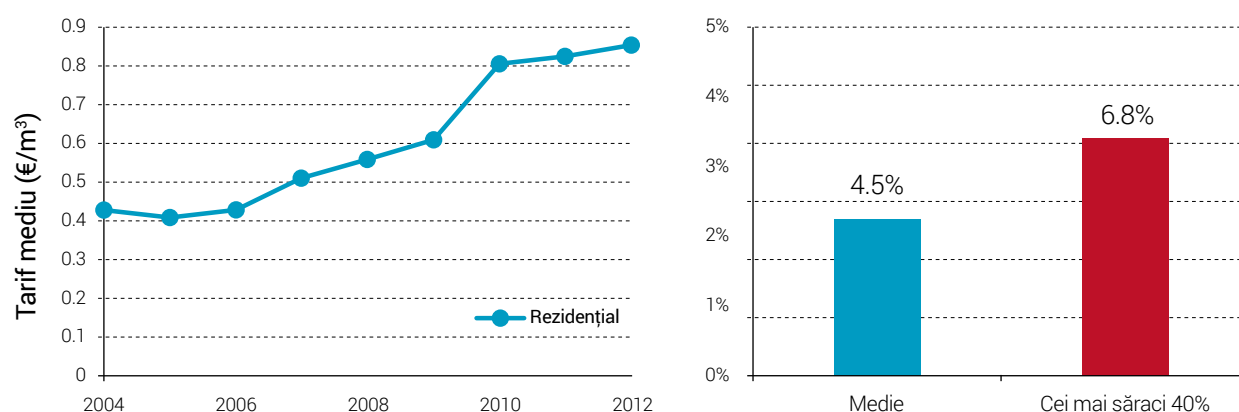
Indicator	Anul	Sursa	Valoare	Media non-UE	Media Dunăre	Cel mai bine Dunăre
Recuperarea costurilor						
Tariful mediu rezidențial [incl. apa și canalizare] [€/m ³]	2012	AMAC 2015	0.85	0.51	1.32	n.a.
Cost per unitate operare și întreținere [€/m ³]	Calcul. autorului		0.76	0.69	1.20	n.a.
Acoperirea costului operațional [venitul facturat/cheltuieli de operare]	2012	IBNet 2015	0.99	0.75	0.96	1.49
Accesibilitatea financiară						
Cota potențialelor cheltuieli AAC în venitul mediu [%]	2010	Calcul. autorului	4.5	2.1	2.6	n.a.
Cota potențialelor cheltuieli AAC în venitul celor mai săraci 40% [%]	2010	Calcul. autorului	6.8	2.9	3.8	n.a.
Cota gospodăriilor cu cheltuieli potențiale AAC peste 5% din venitul mediu [%]	2010	Calcul. autorului	32.2	2.7	14.1	n.a.

Recuperarea costului. Veniturile utilității sunt suficiente pentru a acoperi costurile lor de operare, dar sunt insuficiente pentru a finanța investițiile necesare. În 2012, coeficientul mediu de operare pentru sectorul apei a fost de 0,99, ceea ce demonstrează că veniturile utilităților sunt aproape suficiente pentru a acoperi cheltuielile de operare (IBNet 2015). Aceste venituri mai pot finanța o mică proporție din investiții. Totuși, din cauza costurilor mari de operare și tarifelor mici la apă, fondurile disponibile pentru investiții rămân a fi sub necesitățile sectorului. Acest fapt afectează capacitatea utilităților de a susține funcționalitatea activelor și calitatea serviciilor.

Servicii Comunale Florești

Servicii Comunale Florești oferă servicii pentru 3 orașe și 5 localități rurale din raionul Florești și este unul din cei mai dezvoltați furnizori de AAC din nordul Moldovei. Utilitatea are planuri ambițioase de a deveni operator regional.

FIGURA 9: EVOLUȚIA TARIFULUI MEDIU REZIDENȚIAL (CHELTUIELILE ABSOLUTE ȘI COTA CHELTUIELILOR POTENȚIALE ÎN VENITURI)

SURSA: MINREGION 2013A.

Tarife. În ultimii 10 ani, tarifele la apă au crescut peste nivelul inflației și se preconizează ca acestea vor continua să crească. În 2012, tariful mediu rezidențial pentru AAC a fost de 0,85€/m³ (AMAC 2015), ceea ce este în corespundere cu media pentru regiunea Dunării. Prestarea serviciilor de aprovizionare cu apă reprezintă 67% din prețul total și serviciul de canalizare reprezintă 33% (AMAC 2015). Din 2004, tarifele s-au dublat, iar rata medie a inflației a fost de 9% per an, rezultând într-o creștere în termeni reali de 2% - 3% per an (Figura 9). Tarifele vor continua să crească, ținând cont de investițiile semnificative și costurile operaționale asociate planificate în Noua Strategie pentru Serviciile de AAC pentru următorii 15 ani (Eptisa 2012).

Accesibilitatea financiară. În medie, taxele pentru AAC reprezintă 4,5% din venitul gospodăriei. Nivelul dat se potrivește cu pragul acceptabil de sus propus de OCDE. Pentru segmentul de 40% cel mai sărac din populație, taxele pentru aprovizionarea cu apă reprezintă potențial mai mult de 6% din venitul lunar al gospodăriei, iar pentru cel mai sărac decil - 14% (calculul autoului). Ordinea dată de idei ar putea introduce probleme grave privind accesibilitatea financiară a serviciilor de AAC, mai cu seamă în lumina eforturilor de investiții pe viitor, care vor necesita sporiri de tarife. Totuși, puține gospodării din decilul cel mai sărac sunt la moment conectate la serviciile publice de aprovizionare cu apă.

SUSTENABILITATEA SECTORULUI APEI ȘI PRINCIPALELE PROVOCĂRI

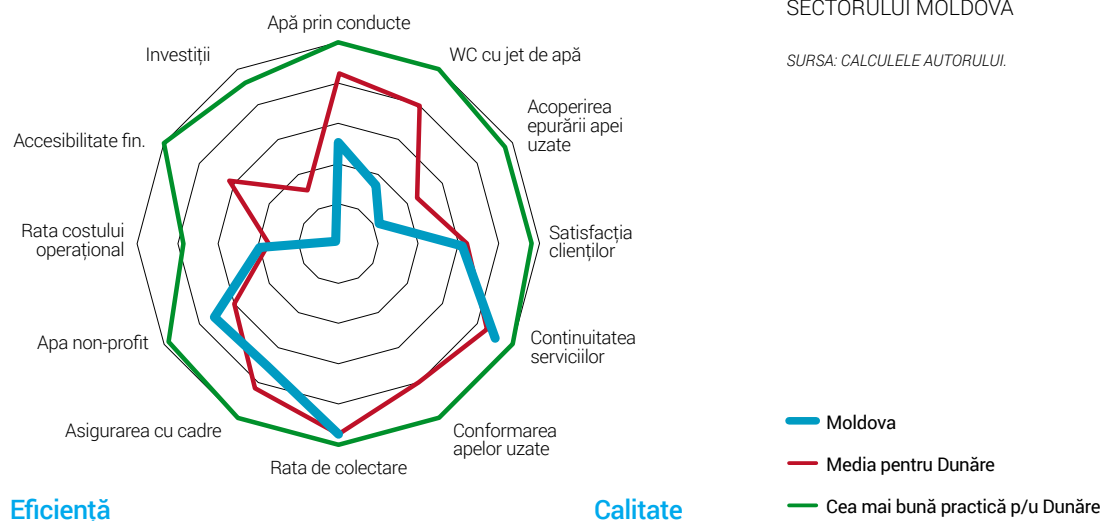
Pentru a evalua și reflecta sustenabilitatea serviciilor în regiune, s-a realizat o evaluare generală a durabilității sectorului, ținând cont de patru dimensiuni de bază: accesul la servicii, calitatea serviciilor, eficiența serviciilor, și finanțarea serviciilor. Fiecare din dimensiunile date a fost măsurată prin intermediu a trei indicatori simpli și obiectivi. Pentru fiecare indicator au fost stabilite valorile celor mai bune practici, analizând situația utilităților cu cea mai bună performanță în regiune, iar țările cu un nivel aproape de cel al celor mai performante utilități sunt țări percepute cu un sector mai matur. O descriere mai completă a metodologiei pentru evaluarea sustenabilității sectorului este inclusă în Anexa Raportului Regional privind situația în sector din cadrul Programului în domeniul apei din regiunea Dunării. Rezultatele acestei evaluări pentru sectorul apei din Moldova sunt prezentate în Figura 11, care mai demonstrează mediile și cele mai bune practici din regiunea Dunării. Scorul înregistrat pentru sustenabilitatea sectorului apei în Moldova este de 50, fiind mai mic decât media pentru Dunăre de 64, plasându-se printre cele mai mici scoruri din regiune. Evaluarea dată relevă faptul că, în medie, țara are parte de o bună performanță în ceea ce privește nivelul de colectare a veniturilor, continuitatea serviciului și apa non-profit. Principalele deficiențe pentru sectorul apei din Moldova identificate prin intermediul evaluării sustenabilității sectorului sunt accesul la aprovizionare cu apă prin conducte și WC-uri cu jet de apă, nivelul accesibilității financiare și nivelul investițiilor (Figura 10).

Finanțare

Acces

FIGURA 10: EVALUAREA SUSTENABILITĂȚII SECTORULUI MOLDOVA

SURSA: CALCULELE AUTORULUI.

Eficiență

Calitate

Principalele provocări în sector sunt următoarele:

- **Îmbunătățirea accesului la aprovizionarea cu apă prin conducte și sanitație adecvată.** În zonele rurale, 1,5 milioane de locuitori nu dispun de acces la aprovizionarea cu apă prin conducte și 1,8 milioane de locuitori n-au acces la WC-uri cu jet de apă. Astfel, accesul la apă potabilă sigură și sanitație adecvată este una din cele majore provocări pe viitor pentru sectorul apei din Moldova. Aceste eforturi sunt necesare pentru a reduce riscurile pentru

sănătate și poluarea mediului prin intermediul deversărilor ne-epurate. În zonele urbane, extinderea sistemelor existente și îmbunătățirea fiabilității și eficienței acestora vor induce beneficii pentru sănătatea populației prin aprovizionarea cu apă potabilă mai sigură și sanitație adecvată.

- ▶ **Finanțarea investițiilor pentru a moderniza infrastructura sectorului AAC.** În viitorii 15 ani, 705 milioane € vor fi necesare pentru a realiza obiectivele din noua Strategie pentru sectorul apei. Ordinea dată de idei va implica un efort major de finanțare, sporind nivelul curent de investiții de cinci ori. Sporirea dată urmează să fie acoperită printr-o creștere medie anuală de 5% a granturilor consolidate din bugetele naționale și locale, presupunând o contribuție stabilă din partea surselor de finanțare externă (Eptisa 2012). Mai sunt necesare și eforturi pentru a îmbunătăți calitatea apei potabile, deoarece rate de conformare este de doar 86%, precum și de a eficientiza nivelele de colectare și tratare a apelor uzate.
- ▶ **Abordarea potențialelor probleme ce țin de accesibilitatea prețurilor pentru serviciile de AAC.** Accesibilitatea financiară a apei este deja o problemă pentru majoritatea populației moldovenești, cu o cotă medie a cheltuielilor potențiale pentru apă și canalizare de circa 5%. Eforturile pe viitor privind investițiile vor implica și sporiri de tarife, ceea ce ar putea exacerba problema de accesibilitate financiară pe viitor.

SURSE

- ▶ AMAC. 2015. *Asociația Moldova Apă-Canal*. Accesat 2015. <http://www.amac.md>.
- ▶ ANRE. 2014. *Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a Republicii Moldova*. Accesat 2015. www.anre.md.
- ▶ Apele Moldovei. 2015. *Agenția "Apele Moldovei"*. Accesat 2015. <http://www.apemoldovei.gov.md>.
- ▶ BNS. 2010. *Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice*. Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.
- ▶ —. 2013. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova*. Accesat 2015. <http://www.statistica.md/index.php?l=en>.
- ▶ —. 2014. *Moldova în Cifre*. Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.
- ▶ CNSP. 2014. *Centrul Național de Sănătate Publică*. Accesat 2014. <http://cnspl.md>.
- ▶ Eptisa. 2012. *Programul de dezvoltare a utilităților de apă din Moldova: Strategia Republicii Moldova de alimentare cu apă și sanitație (al doilea proiect)*. București: Eptisa România SRL.
- ▶ FAO Aquastat. 2015. *Organizația pentru Alimentație și Agricultură a ONU – baza de date AQUASTAT*. Accesat 2015. <http://www.fao.org/nr/water/aquastat/data/query/index.html?lang=en>.
- ▶ FMI. 2012. *Republica Moldova: Probleme selectate*. Washington, DC: Fondul Monetar Internațional.
- ▶ Gallup. 2013. *Sondaj Global*. Accesat 2015. <http://www.gallup.com/services/170945/world-poll.aspx>.
- ▶ Gov. MD 2014. *Guvernul Republicii Moldova*. Accesat 2015. <http://www.gov.md/en>.
- ▶ IBNet. 2015. *Rețeaua Internațională pentru cele mai bune practici în sectorul apei și canalizării*. Accesat 2015. <http://www.ib-net.org>.
- ▶ ICPDR. 2015. *Comisia Internațională pentru Protecția Râului Dunărea*. Accesat 2015. <http://www.icpdr.org>.
- ▶ KPC. 2013. *Evaluarea Impactului Schimbărilor Climatice asupra Surselor de Aprovizionare cu Apă și Sistemelor de Canalizare în Moldova și inventarierea posibilelor măsuri de adaptare (Sarcina 1)*. Viena: Kommunalkredit Public Consulting GmbH.
- ▶ MDRC. 2015. *Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor al Republicii Moldova*. Accesat 2015. <http://mdrc.gov.md>.
- ▶ Mediu. 2009. *A doua Comunicare Națională a Republicii Moldova sub egida Convenției Cadru ONU privind Schimbările Climatice*. Chișinău: Ministerul Mediului și Resurselor Naturale al Republicii Moldova.
- ▶ —. 2014a. *Ministerul Mediului Republicii Moldova*. Accesat 2015. <http://mediu.gov.md>.
- ▶ —. 2014b. *Strategia de Aprovizionare cu Apă și Canalizare a RM și tranziția la economia verde*. Chișinău: Ministerul Mediului al RM.
- ▶ OCDE. 2007. *Facilitarea Dialogului de Politici și elaborarea Strategiei Naționale de Finanțare pentru AAC în localitățile urbane și rurale din Moldova*. Paris: Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.

- ▶ —. 2011. *Abordarea provocărilor de finanțare a AAC: Instrumente și Abordări*. Paris: Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.
- ▶ PNUD Moldova. 2007. *Romii în Republic Moldova*. Chișinău: Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Moldova.
- ▶ PNUD. 2009. *Schimbările Climatice în Moldova. Impactul socio-economic și opțiunile de politici pentru adaptare. Raportul Național privind Dezvoltarea Umană 2009/2010*. New York City: Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.
- ▶ PRM. 2002. *Legea serviciilor publice de gospodărire comunală*. Chișinău: Parlamentul Republicii Moldova.
- ▶ OMS/UNICEF. 2015. *Organizația Mondială pentru Sănătate/ Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, Programul Comun de Monitorizare (PCM) pentru AAC*. Accesat 2015. <http://www.wssinfo.org>.
- ▶ Banca Mondială. 2015. *Indicatorii Globali de Dezvoltare*. Accesat 2015. <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>.

NOTA DE TARĂ MOLDOVA

WORLD BANK GROUP
Water

International Association
of Water Supply Companies
in the Danube River
Catchment Area

Programul în domeniul apei în regiunea Dunării al Băncii Mondiale / IAWD susține politicile chibzuite, utilitățile solide și serviciile sustenabile de aprovizionare cu apă și canalizare în Regiunea Dunării prin intermediul parteneriatelor cu actorii regionali, naționali și locali, promovând un dialog informat de politici privind provocările sectorului și fortificarea capacităților tehnice și manageriale ale utilităților și instituțiilor din sector.

**DANUBE
WATER
PROGRAM**

Smart policies, strong utilities, sustainable services

www.danube-water-program.org | www.danubis.org | SoS.danubis.org
office@danube-water-program.org